

กรมศุลกากรกับการควบคุม การนำเข้าพืชกระท่อม

จารินี เดชชำนาญ

ผู้อำนวยการส่วนควบคุมทางศุลกากร

ด้านศุลกากรบ้านประกอบ สำนักงานศุลกากรภาคที่ 4

พืชกระท่อม (Kratom; Krathom; *Mitragyna speciosa* (Korth.) Havil.) เป็นพืชในวงศ์เข็มและกาแฟ Rubiaceae เป็นพืชที่พบในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทย คาบสมุทรมมาลาญจนถึงเกาะนิวกินี ซึ่งจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น ทางภาคเหนือของประเทศไทย เรียก อีต่าง อีแดง กระท่อม ภาคใต้ เรียก ท่อม หรือท่อม ภาคกลางบางที่เรียก อีถ่าง ในมาลาญเรียก คุตุม (Kutum) เบียก (Biak) หรือ เคอตุม (ketum) ลาว เรียก ไนทุม (Neithum) เป็นต้น

พืชกระท่อมนี้มีความผูกพันกับวัฒนธรรมทางภาคใต้อันยาวนาน เป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตประจำวัน เหมือนการดื่มกาแฟก่อนไปทำงาน ประชาชนทางภาคใต้เคี้ยวใบกระท่อมเพื่อกระตุ้นประสิทธิภาพของการทำงานเป็นหลัก ช่วยให้ทนแดด ทำให้มีกำลังทำงานได้มากขึ้น อีกทั้งฤทธิ์การทำให้เสพติดของพืชกระท่อมมีผลน้อยกว่าฝิ่นและกัญชาอีกด้วย การพบต้นกระท่อมในครัวเรือนจึงเป็นเรื่องปกติทั่วไปในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

พืชกระท่อมที่พบในประเทศไทยมี 3 ชนิด

1. ก้านแดง (นิยมมากที่สุด)
2. ก้านเขียว (อาจเรียกแตงกวา)
3. ยักษ์ใหญ่ (มีรอยหยักบริเวณปลายใบคล้ายเขี้ยว) พบมากในป่าธรรมชาติบริเวณภาคใต้และยังพบในบางจังหวัดของภาคกลาง เช่น ปทุมธานี

สำหรับประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทย เช่น ลาว เขมร มาเลเซีย อินโดนีเซีย พบว่า พืชกระท่อมที่อยู่ในรูปของ ต้น ใบ ราก ไม่เป็นสิ่งผิดกฎหมายของประเทศเหล่านั้น อีกทั้งในข้อตกลงของสหประชาชาติก็ไม่ได้กำหนดให้พืชกระท่อมผิดกฎหมาย มีเพียงประเทศไทยประเทศเดียวที่เคยกำหนดให้พืชกระท่อมเป็นพืชที่ผิดกฎหมาย โดยพืชกระท่อมเมื่อครั้งเป็น 1 ในพืช 4 ชนิด ที่เดิมอยู่ในบัญชียาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 ของ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แก่ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น และเห็ดขี้ควาย ที่ห้ามปลูก ผลิต ครอบครอง จำหน่าย นำเข้าส่งออก หรือเสพ หากฝ่าฝืนจะมีความรับผิดและต้องรับโทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด ซึ่งถือเป็นของต้องห้ามนำมาเข้ามาในราชอาณาจักร เป็นการกระทำกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท คือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

เมื่อในประเทศไทยไม่สามารถเพาะปลูก บริโภค จำหน่ายพืชกระท่อมได้ อีกทั้งไม่สามารถนำเข้ามาโดยถูกกฎหมายได้ จึงเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการลักลอบนำเข้าพืชกระท่อมเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เพราะมีผู้ต้องการบริโภคมาก เมื่อนำเข้าในประเทศไทยจึงมีราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว

ต่อมาเมื่อพืชกระท่อมถูกถอดจากยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 มีผลตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2564 จึงสามารถเพาะปลูก บริโภค จำหน่ายพืชกระท่อมได้อย่างเสรีโดยไม่ผิดกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด อีกต่อไป แต่เนื่องจากต้นพืชกระท่อมเป็นไม้ยืนต้น ขนาดกลาง มีระยะเวลาการปลูก 4-5 ปี ผู้เพาะปลูกจึงจะสามารถนำมาบริโภค จำหน่าย หรือใช้ประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของพืชกระท่อมได้ ส่งผลทำให้พืชกระท่อมจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงเป็นที่ต้องการอย่างสูงในท้องตลาดจากกลุ่มบุคคลผู้เสพติดที่เคยเสพพืชกระท่อมสดเมื่อครั้งยังเป็นยาเสพติดให้โทษ กลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์ในสรรพคุณจากพืชกระท่อม และกลุ่มบุคคลใหม่ที่ต้องการจะลองบริโภค จึงยังคงทำให้เกิดการลักลอบนำพืชกระท่อมสดลำเลียงมาตามแนวชายแดนจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก

กรมศุลกากรในฐานะหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงต้องเป็นด่านหน้าในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบและหลีกเลี่ยงศุลกากร เพื่อสกัดกั้นมิให้สิ่งผิดกฎหมายต่างๆ เข้าสู่ประเทศไทย

การลักลอบนำพืชกระท่อมเข้าสู่ประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นตามแนวพรมแดน ตามช่องทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าเขา เหมาะแก่การหลบหนีซ่อนตัวของผู้กระทำความผิด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ศุลกากร จึงต้องใช้ทั้งความชำนาญ ความแม่นยำในข้อมูลการข่าว และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานความมั่นคงต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำพืชกระท่อมนั้น กรมศุลกากร มีแนวทางการปฏิบัติหลากหลายวิธี ดังนี้

1. ใช้วิธีตรวจค้นตัวบุคคล ยานพาหนะอื่น ๆ ในบริเวณด่านศุลกากร ที่สงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร เมื่อยานพาหนะหรือบุคคลเดินทางมาถึงด่านพรมแดนศุลกากร เจ้าหน้าที่ศุลกากรจะทำการตรวจสอบเอกสาร ตรวจค้นยานพาหนะ ตรวจสอบสัมภาระหีบห่อติดตัวคนเดินทาง โดยใช้เครื่องเอ็กซเรย์ ซึ่งเป็นการดำเนินการสุ่มตรวจยานพาหนะที่เข้ามาในช่องตรวจรถยนต์ขาเข้าของด่านพรมแดน

2. ใช้วิธีการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน สืบสวนหาข่าว ตามแนวชายแดนเนื่องจากสภาพพื้นที่ตามแนวชายแดนมีภูมิประเทศเป็นเนินเขา ป่าละเมาะ ตลอดจนมีช่องทางธรรมชาติหลายเส้นทาง จึงเอื้อให้เกิดการกระทำผิดได้เป็นอย่างดี การประสานข้อมูลการข่าวจากประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศต้นทาง จึงถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ช่วยให้อาจจับกุมผู้ลักลอบนำเข้าพืชกระท่อมได้เป็นจำนวนมาก

3. การประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ศุลกากรกับหน่วยงานความมั่นคงอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน ในการร่วมกันออกลาดตระเวนจรยุทธ์และซุ่มเฝ้าตรวจตามช่องทางผิดกฎหมายตามแนวชายแดน เพื่อป้องกันการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรและกฎหมายอื่น ๆ ตามแนวชายแดน เนื่องจากหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่จะมีความชำนาญในช่องทางธรรมชาติเป็นอย่างดี

เปรียบเทียบแนวทางการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก่อนและหลังถอดพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 ดังนี้

การดำเนินคดี พืชกระท่อมสด เป็นยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 เมื่อมีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดและเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้แจ้งข้อหาว่าบุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดฐานลักลอบนำยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 (พืชกระท่อม) เข้ามาในราชอาณาจักร อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 242 ประกอบมาตรา 247 มาตรา 252 พืชกระท่อมดังกล่าวเป็นของต้องห้าม จึงเป็นของอันพึงต้องริบตามมาตรา 166 และเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่จึงได้ยึดไว้เป็นของกลาง ตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 พร้อมของกลาง ส่งด้านศุลกากรบ้านประกอบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

การที่ผู้ต้องหาลักลอบนำยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 (พืชกระท่อม) เข้ามาในราชอาณาจักร ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรและเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งเป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบท และอัตราโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ สูงกว่าอัตราโทษตามพระราชบัญญัติศุลกากรฯ จึงต้องนำผู้ต้องหาและของกลางทั้งหมดส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ไม่สามารถระงับคดีในชั้นศุลกากรได้

การดำเนินคดีหลังจากที่พืชกระท่อมถูกถอดจากยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 การที่ผู้ต้องหาลักลอบนำพืชกระท่อมสดเข้ามาในราชอาณาจักรจึงไม่เป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติด ๕ ซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่ากฎหมายศุลกากรอีกต่อไป แต่เนื่องจากการลักลอบพืชกระท่อมสดเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากรฯ ซึ่งผู้จับกุมได้นำตัวผู้ต้องหาพร้อมของกลางตามส่งด่านศุลกากรบ้านประกอบเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ด้านศุลกากรฯ พิจารณาแล้ว เห็นว่าความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรเป็นความผิดที่สามารถระงับคดีในชั้นศุลกากรได้ และไม่มีกฎหมายอื่น ๆ ที่มีอัตราโทษสูงกว่ากฎหมายว่าด้วยศุลกากร ซึ่งเจ้าหน้าที่ศุลกากรจะดำเนินการส่งคดีไปก่อนโดยให้แจ้งดการฟ้องร้องตามกฎหมายเพื่อมิต้องนำคดีขึ้นพิจารณาในชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 256 มาตรา 257 และประมวลระเบียบฯ ว่าด้วยเกณฑ์การระงับคดีในชั้นศุลกากร วิธีการคือ ผู้ต้องหายื่นคำร้องขอให้เปรียบเทียบงดการฟ้องร้อง เจ้าหน้าที่ศุลกากรสอบสวนคำให้การ และผู้ต้องหารับสารภาพว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากรฯ รับว่าของกลางดังกล่าวเป็นของ ตนและยินยอมปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กรมศุลกากรกำหนดในการชำระค่าปรับและยกของกลางตกเป็นของแผ่นดินตามเกณฑ์ในการระงับคดีในชั้นศุลกากร และเมื่ออธิบดีได้มีคำสั่งอนุมัติให้ระงับคดี ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การดำเนินการกับของกลาง

ในกรณีของกลางเป็นสิ่งอื่น ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันยึดของกลางดังกล่าว หรือของกลางเป็นยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด ภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันยึดของกลางดังกล่าว ถ้าไม่มีผู้ใดมาแสดงตนยอมรับเป็นเจ้าของและยื่นคำร้องขอคืน ของกลางดังกล่าวจึงตกเป็นของแผ่นดิน เจ้าหน้าที่ศุลกากรจะดำเนินการจำหน่ายของกลางตามระเบียบฯ ต่อไป โดยของกลางประเภทพืชกระท่อม เป็นของสดของเสียได้ หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และสภาพของกลางพืชกระท่อมสดมีลักษณะเน่า สกปรกชื้นเหม็น และขึ้นรา มีแมลงต่าง ๆ เกาะบริเวณของกลาง เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อของโรคระบาดต่าง ๆ ที่ติดมาพร้อมกับของกลางดังกล่าว ประกอบกับด้านศุลกากรบางแห่งไม่มีสถานที่จัดเก็บที่เป็นมาตรฐานในเรื่องของความปลอดภัยโดยเฉพาะสำหรับของกลางประเภทนี้ ด้านศุลกากรจะใช้วิธีการเผาทำลาย และ(หรือ)ฝังกลบก็ได้

ปัจจุบันพืชกระท่อม เมื่อถูกถอดออกจากการเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 สามารถนำเข้ามาได้โดยถูกกฎหมาย โดยการนำเข้ามาในราชอาณาจักรจะต้องมีการขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกักพืช ควบคุมโรคหรือสุขอนามัยของพืช ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินค้าทางการเกษตร รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช ตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 และต้องปฏิบัติพิธีการศุลกากรเพื่อชำระภาษีอากรในการนำเข้ามาในราชอาณาจักรให้ถูกต้องครบถ้วน

ตารางสถิติการนำเข้าพืชกระท่อม จากระบบ Customs Information System (กรมศุลกากร) ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2567

ปี พ.ศ. 2564	ไม่พบข้อมูลนำเข้า
ปี พ.ศ. 2565	ไม่พบข้อมูลนำเข้า
ปี พ.ศ. 2566	ไม่พบข้อมูลนำเข้า
ปี พ.ศ. 2567	ไม่พบข้อมูลนำเข้า

จากสถิติการนำเข้าพืชกระท่อมที่ผ่านมา พบว่ายังไม่เคยมีการผ่านพิธีการศุลกากรนำเข้าพืชกระท่อมเลย แม้แต่ครั้งเดียว แต่ยังคงพบการลักลอบนำเข้าพืชกระท่อมเข้ามาในราชอาณาจักรโดยมิได้ผ่านพิธีการศุลกากรโดยถูกต้องเป็นจำนวนมาก จากการประสานงานเพื่อขอข้อมูลจากทางประเทศมาเลเซีย พบว่าสาเหตุหลักๆ เนื่องจากผู้ที่ประสงค์จะเป็นผู้ส่งออกพืชกระท่อมจากประเทศมาเลเซีย ไม่ได้รับการอนุญาตให้เป็นผู้ส่งออก ในขณะที่ความต้องการพืชกระท่อมในประเทศไทย ยังคงมีความต้องการสูง จึงทำให้มีการลักลอบพืชกระท่อมเป็นจำนวนมากอยู่เช่นเดิม

สถิติการจับกุมการกระทำความผิดฐานลักลอบพืชกระท่อมของด่านศุลกากรบ้านประกอบย้อนหลัง 3 ปีงบประมาณ

ปีงบประมาณ	จำนวนคดี	กิโลกรัม	ราคาประเมิน(บาท)
2564	2	600	212,520.00
2565	61	9,448	2,468,944.20
2566	37	2,403	409,840.91
2567	20	797	146,807.40

แม้จะมีการถอดพืชกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติดแล้ว สามารถปฏิบัติพิธีการศุลกากรนำเข้าได้โดยถูกต้อง แต่การนำเข้าโดยผ่านพิธีการศุลกากรโดยถูกต้องยังคงไม่เกิดขึ้น เนื่องจากประเทศต้นทางไม่สามารถปฏิบัติพิธีการศุลกากรส่งออกมาได้ อีกทั้ง การดำเนินคดีภายหลังปลดพืชกระท่อมจากบัญชียาเสพติด มีผลให้โทษเบาลง เหลือเพียงแค่ลักลอบหนีศุลกากรเท่านั้น จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้กระทำผิดเลือกที่จะลักลอบนำเข้าเช่นเดิม

กรมศุลกากรในฐานะด่านหน้าในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายศุลกากรและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงยังคงต้องดำเนินการโดยเข้มงวด ซึ่งถือเป็นงานด้านการปกป้องสังคมให้ปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

กรมศุลกากร.พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2560 (ออนไลน์) : <http://www.customs.go.th>

พระราชบัญญัติกระท่อม พ.ศ.2565 (ออนไลน์) : <https://www.ratchakitcha.soc.go.th>

content พืชกระท่อม ผู้เขียน รศ.ดร.จุไรทิพย์ หวังสินทวีกุล : <https://ccpe.pharmacycouncil.org/>

ศูนย์กลางความรู้ด้านพืชกระท่อม (Hub of Kratom knowledge)สถาบันวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์ สำนักวิจัยและพัฒนาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์(ออนไลน์) <https://ncs.oncb.go.th/kratomconference/faq/>